Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 21 lutego 2013 r.*

Zabezpieczenie społeczne — Rozporządzenie (EWG) nr 1408/71 — Artykuł 72, art. 78 ust. 2 lit. b) i art. 79 ust. 1 lit. a) — Świadczenia rodzinne dla sierot — Sumowanie okresów ubezpieczenia i zatrudnienia — Okresy ukończone przez rodzica pozostałego przy życiu w innym państwie członkowskim — Brak uwzględnienia

W sprawie C-619/11

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez tribunal du travail de Bruxelles (Belgia) postanowieniem z dnia 15 listopada 2011 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 30 listopada 2011 r., w postępowaniu:

Patricia Dumont de Chassart

przeciwko

Office national d'allocations familiales pour travailleurs salariés (ONAFTS),

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: M. Ilešič, prezes izby, E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh (sprawozdawca), C. Toader i C.G. Fernlund, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Mengozzi,

sekretarz: V. Tourrès, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 7 listopada 2012 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu P. Dumont de Chassart przez adwokatów F. Hacheza oraz T. Delahaye,

— w imieniu rządu belgijskiego przez L. Van den Broeck oraz M. Jacobs, działające w charakterze pełnomocników, wspieranych przez adwokatów J. Vandena Eynde'a oraz L. Delmotte'a,

— w imieniu Rady Unii Europejskiej przez M. Sitbona oraz przez M. Veigę oraz S. Cook, działające w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez V. Kreuschitza oraz G. Rozeta, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: francuski.

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 13 grudnia 2012 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 72, art. 78 ust. 2 lit. b) i art. 79 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, zmienionego i zaktualizowanego rozporządzeniem Rady (WE) nr 118/97 z dnia 2 grudnia 1996 r. (Dz.U. 1997, L 28, s. 1), zmienionym rozporządzeniem Rady (WE) nr 1399/1999 z dnia 29 kwietnia 1999 r. (Dz.U. L 164, s. 1) (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 1408/71").

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy P. Dumont de Chassart i Office national d'allocations familiales pour travailleurs salariés ONAFTS (belgijską kasą świadczeń rodzinnych dla pracowników najemnych, zwaną dalej „ONAFTS") w przedmiocie odmowy przyznania P. Dumont de Chassart, na rzecz jej syna, zasiłku rodzinnego dla sierot.

Ramy prawne

Uregulowania Unii

3 Artykuł 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 stanowi, że do celów jego stosowania określenie „pracownik najemny" oznacza każdą osobę ubezpieczoną w ramach ubezpieczenia obowiązkowego lub fakultatywnego kontynuowanego w odniesieniu do jednego lub więcej ryzyk w ramach działów systemu zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych.

4 Artykuł 2 tego rozporządzenia, zatytułowany „Zakres podmiotowy", przewiduje:

„1. Niniejsze rozporządzenie stosuje się do pracowników najemnych i osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz studentów, którzy podlegają lub podlegały ustawodawstwu jednego lub kilku państw członkowskich i są obywatelami jednego z państw członkowskich, bądź też są bezpaństwowcami lub uchodźcami zamieszkałymi na terytorium jednego z państw członkowskich, jak i do członków ich rodzin oraz osób pozostałych przy życiu po ich śmierci.

2. Niniejsze rozporządzenie stosuje się do osób pozostałych przy życiu po śmierci pracowników najemnych lub osób prowadzących działalność na własny rachunek, lub studentów, którzy podlegali ustawodawstwu jednego lub kilku państw członkowskich, niezależnie od obywatelstwa tych osób, o ile osoby pozostałe przy życiu są obywatelami jednego z państw członkowskich lub bezpaństwowcami, lub uchodźcami, zamieszkałymi na terytorium jednego z państw członkowskich".

5 Artykuł 4 ust. 1 tego rozporządzenia stanowi:

„Niniejsze rozporządzenie stosuje się do wszystkich ustawodawstw odnoszących się do działów zabezpieczenia społecznego, które dotyczą:

[…]

c) emerytur;

[…]

h) świadczeń rodzinnych”.

6 Artykuł 72 rozporządzenia nr 1408/71, zatytułowany „Sumowanie okresów ubezpieczenia, zatrudnienia lub prowadzenia działalności na własny rachunek”, znajdujący się w tytule III, w rozdziale 7, zatytułowanym z kolei „Świadczenia rodzinne”, stanowi:

„Instytucja właściwa państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo uzależnia nabycie prawa do świadczeń od ukończenia okresów ubezpieczenia, zatrudnienia lub prowadzenia działalności na własny rachunek, uwzględnia w tym celu, w niezbędnym zakresie, okresy ubezpieczenia, zatrudnienia lub prowadzenia działalności na własny rachunek ukończone na terytorium innych państw członkowskich, tak jak gdyby chodziło o okresy ukończone z uwzględnieniem stosowanego przez nią ustawodawstwa”.

7 Artykuł 78, zatytułowany „Sieroty”, zawarty w tytule III, rozdziale 8, dotyczącym „[ś]wiadczeń dla [na] dzieci pozostając[e] na utrzymaniu emerytów lub rencistów oraz dla sierot”, ma następujące brzmienie:

„1. »Świadczeniami« w znaczeniu niniejszego artykułu są zasiłki rodzinne i w odpowiednim przypadku uzupełniające lub specjalne zasiłki dla sierot.

2. Świadczenia dla sierot przyznawane są zgodnie z niżej podanymi zasadami, niezależnie od tego, na terytorium którego państwa członkowskiego zamieszkuje sierota lub osoba fizyczna bądź prawna, która rzeczywiście ją utrzymuje:

a) dla sieroty po zmarłym pracowniku najemnym lub osobie prowadzącej działalność na własny rachunek, którzy podlegali ustawodawstwu jednego państwa członkowskiego, zgodnie z ustawodawstwem tego państwa;

b) dla sieroty po zmarłym pracowniku najemnym lub osobie prowadzącej działalność na własny rachunek, którzy podlegali ustawodawstwu kilku państw członkowskich:

   i) zgodnie z ustawodawstwem tego państwa członkowskiego, na którego terytorium zamieszkuje sierota, jeżeli prawo do jednego ze świadczeń określonych w ust. 1 przysługuje na podstawie ustawodawstwa tego państwa, z uwzględnieniem, w odpowiednim przypadku, przepisów art. 79 ust. 1 lit. a);

[…]”.

8 Zawarty w tym samym rozdziale 8 art. 79 rozporządzenia nr 1408/71, zatytułowany „Przepisy wspólne dotyczące świadczeń na dzieci pozostające na utrzymaniu emeryta lub rencisty oraz świadczeń na rzecz sierot”, ma następujące brzmienie:

„1. Świadczenia w rozumieniu art. 77, 78 i 78a udzielane są zgodnie z ustawodawstwem określonym zgodnie z przepisami wyżej wymienionych artykułów, przez instytucję zobowiązaną do jego stosowania i na jej koszt, tak jakby emeryt lub rencista, lub zmarły pracownik podlegali wyłącznie ustawodawstwu państwa właściwego.

Jednakże:

a) jeżeli ustawodawstwo przewiduje, że nabycie, zachowanie lub przywrócenie prawa do świadczeń zależy od długości okresów ubezpieczenia, zatrudnienia, prowadzenia działalności na własny rachunek lub zamieszkania, okres ten jest określany z uwzględnieniem, w odpowiednim przypadku, przepisów art. 45 lub 72, w zależności od przypadku;

[…]”.

9 Zgodnie z załącznikiem VI do tego samego rozporządzenia, dotyczącym „[w]arunków szczególnych stosowania ustawodawstw niektórych państw członkowskich”:

„A. Belgia

[…]

7. Na mocy art. 72 i art. 79 ust. 1 lit. a) rozporządzenia uwzględnia się okresy zatrudnienia lub okresy ubezpieczenia, ukończone zgodnie z ustawodawstwem innego państwa członkowskiego, w przypadku gdy, w świetle belgijskiego ustawodawstwa, [nabycie] praw[a] do świadczeń podlega warunkowi [jest uzależnione od spełnienia warunku], dla określonego wcześniejszego okresu, że wymagania uprawniające do otrzymania świadczeń rodzinnych w ramach systemu dla pracowników najemnych zostały spełnione [w postaci spełniania przez określony wcześniejszy okres wymogów posiadania uprawnienia do zasiłków rodzinnych w ramach systemu dla pracowników najemnych].

[…]”.

10 Artykuł 15 rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia nr 1408/71 (Dz.U. L 74, s. 1), zmienionego i zaktualizowanego rozporządzeniem nr 118/97, ustanawiający ogólne zasady sumowania okresów, stanowi m.in.:

„1. W przypadkach określonych w art. 18 ust. 1, art. 38, art. 45 ust. 1–3, art. 64 i art. 67 ust. 1 i 2 rozporządzenia [nr 1408/71] sumowania okresów dokonuje się zgodnie z następującymi zasadami:

a) do okresów ubezpieczenia lub zamieszkania, ukończonych w czasie podlegania ustawodawstwu państwa członkowskiego, dodaje się okresy ubezpieczenia lub zamieszkania ukończone w czasie podlegania ustawodawstwu wszystkich pozostałych państw członkowskich, o ile jest konieczne powołanie ich w celu uzupełnienia okresów ubezpieczenia lub zamieszkania w czasie podlegania ustawodawstwu pierwszego państwa członkowskiego ze względu na uzyskanie [nabycie], utrzymanie lub przywrócenie prawa do świadczeń, pod warunkiem że te okresy nie nakładają się na siebie […].

[…]”.

Uregulowanie belgijskie

11 Artykuł 56a ust. 1 lois coordonnées du 19 décembre 1939 relatives aux allocations familiales pour travailleurs salariés (skoordynowanych przepisów z dnia 19 grudnia 1939 r. dotyczących zasiłków rodzinnych dla pracowników najemnych, zwanych dalej „przepisami skoordynowanymi”) stanowi zasadniczo, że dodatek do świadczeń rodzinnych dla sierot przysługuje, jeśli zmarły rodzic lub rodzic pozostały przy życiu spełnił w trakcie dwunastu miesięcy bezpośrednio poprzedzających zgon przesłanki do ubiegania się o co najmniej sześć miesięcznych zryczałtowanych zasiłków (podstawowych) zgodnie z tymi samymi przepisami skoordynowanymi.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

12 Patricia Dumont de Chassart jest obywatelką belgijską, wdową po obywatelu belgijskim, G. Descampe. Dzieckiem tej pary jest Diego Descampe, również obywatel belgijski, urodzony we Francji w dniu 23 stycznia 2000 r.

13 Z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że P. Dumont de Chassart wykonywała we Francji pracę najemną od dnia 28 września 1993 r. do dnia 31 sierpnia 2008 r., natomiast G. Descampe wykonywał pracę najemną zarówno w Belgii, w latach 1968–1976 oraz w latach 1987–1998, jak i we Francji, w latach 1989–2002. Od tego momentu G. Descampe nie wykonywał już żadnej działalności zawodowej, był w wieku przedemerytalnym, mieszkał we Francji, żył ze swoich oszczędności, nie uzyskiwał żadnych dochodów i nie pobierał żadnych zasiłków.

14 W dniu 25 kwietnia 2008 r. G. Descampe zmarł we Francji.

15 W dniu 31 sierpnia 2008 r. P. Dumont de Chassart powróciła z synem do Belgii, gdzie po przepracowaniu około miesiąca znalazła się na bezrobociu.

16 W dniu 13 października 2008 r. P. Dumont de Chassart złożyła do ONAFTS wniosek o przyznanie zasiłku rodzinnego dla sierot na rzecz jej syna.

17 W dniu 4 lutego 2009 r. P. Dumont de Chassart złożyła do ONAFTS również wniosek o przyznanie dodatku do zasiłku rodzinnego dla osób samotnie wychowujących dziecko począwszy od dnia 1 września 2008 r.

18 W dniu 9 marca 2009 r. ONAFS poinformował P. Dumont de Chassart, że zasiłek rodzinny został jej przyznany na podstawie działalności zawodowej, wykonywanej przez nią w Belgii, ze skutkiem od dnia 1 września 2008 r.

19 W dniu 6 kwietnia 2009 r. ONAFTS poinformował P. Dumont de Chassart m.in., że dodatek dla osób samotnie wychowujących dziecko został jej również przyznany, ze skutkiem od dnia 1 października 2008 r.

20 Na mocy decyzji z dnia 20 listopada 2009 r. ONAFTS odmówił natomiast przyznania zainteresowanej zasiłku rodzinnego dla sierot, uzasadniając, iż w trakcie dwunastu miesięcy poprzedzających bezpośrednio zgon G. Descampe'a nie spełniał on przesłanek do ubiegania się o co najmniej sześć miesięcznych zryczałtowanych zasiłków, zgodnie z wymogami art. 56a ust. 1 przepisów skoordynowanych.

21 W dniu 5 lutego 2010 r. P. Dumont de Chassart wniosła do tribunal du travail de Bruxelles odwołanie, w którym zakwestionowała tę decyzję odmowną, podnosząc, że ONAFTS powinien był przyznać jej zasiłek rodzinny dla sierot, uwzględniając jej własne okresy ubezpieczenia i zatrudnienia, które ukończyła we Francji przed zgonem męża.

22 W postanowieniu odsyłającym sąd ten zauważa, że zgodnie z art. 78 ust. 2 lit. b) rozporządzenia nr 1408/71 zastosowanie znajduje prawo tego państwa członkowskiego, na którego terytorium zamieszkuje sierota, i że w związku z tym od 1 września 2008 r. do sytuacji P. Dumont de Chassart zastosowanie ma prawo belgijskie. Sąd ten zauważa jednakże, że zgodnie z art. 56a ust. 1 skoordynowanych przepisów nabycie prawa do zasiłku rodzinnego dla sierot może uzasadnić zarówno sytuacja zmarłego rodzica, jak i sytuacja rodzica pozostałego przy życiu. Jednakże w omawianym przypadku wniosek ten nie mógłby opierać się na sytuacji zmarłego rodzica, ponieważ w trakcie dwunastu miesięcy bezpośrednio poprzedzających jego zgon nie spełniał on przesłanek określonych przez art. 56a ust. 1 skoordynowanych przepisów. Natomiast sytuacja P. Dumont de Chassart mogłaby uzasadnić nabycie tego prawa tylko w przypadku, gdyby ukończone przez nią okresy ubezpieczenia i zatrudnienia we Francji mogły zostać zrównane z okresami ubezpieczenia i zatrudnienia w Belgii.

23 Sąd odsyłający uważa jednakże, że zastosowanie zasady zrównania okresów, przewidzianej w art. 72 rozporządzenia nr 1408/71, jest wykluczone na podstawie art. 79 ust. 1 tego rozporządzenia. Przepis art. 79 ust. 1, który odsyła do art. 72, dotyczy, jak twierdził w postępowaniu głównym ONAFTS, wyłącznie okresów ubezpieczenia i zatrudnienia ukończonych przez zmarłego pracownika a nie

okresów ukończonych przez pracownika pozostałego przy życiu. W związku z tym podmiotowy zakres stosowania art. 79 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71, a w konsekwencji zawartego w nim odesłania do art. 72 tego rozporządzenia, byłby bardziej ograniczony niż podmiotowy zakres stosowania art. 56a ust. 1 przepisów skoordynowanych.

24 Tribunal du travail de Bruxelles zastanawia się, czy to ograniczenie podmiotowego zakresu zastosowania art. 56a ust. 1 przepisów skoordynowanych przez art. 79 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71 stanowi naruszenie zasad równego traktowania i niedyskryminacji, ustanowionych przez prawo Unii. W tym kontekście sąd odsyłający ma przede wszystkim wątpliwości, jeśli chodzi o rozróżnienie, którego należałoby dokonywać pomiędzy dziećmi rodziców, którzy nigdy nie opuścili terytorium Belgii w celu wykonywania działalności zawodowej w innym państwie członkowskim a dziećmi, których rodzice, będący obywatelami Unii, zamieszkiwali w innym państwie członkowskim, w którym w okresie referencyjnym, istotnym w świetle ustawodawstwa belgijskiego, pozostały przy życiu rodzic pracował, podczas gdy zmarły rodzic nie wykonywał żadnej działalności zawodowej. Otóż, jeżeli chodzi o pierwszą kategorię dzieci, to pozostały przy życiu rodzic, który pracował w Belgii w okresie referencyjnym, mógłby powołać się, poza okresami ubezpieczenia i zatrudnienia ukończonymi przez zmarłego rodzica, także na okresy ubezpieczenia i zatrudnienia ukończone przez niego w Belgii, podczas gdy w przypadku dziecka należący do drugiej kategorii pozostały przy życiu rodzic nie mógłby powoływać się na okresy ukończone w innym państwie członkowskim.

25 W tych okolicznościach tribunal du travail de Bruxelles postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 79 [ust. 1] rozporządzenia [nr 1408/71] narusza zasady ogólne równego traktowania i niedyskryminacji, ustanowione między innymi w art. 14 [europejskiej] Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., w odpowiednim przypadku w związku z art. 17, 39 i 43 wersji skonsolidowanej traktatu [WE], w sytuacji gdy jego wykładni dokonuje się w ten sposób, że zezwala on, by wyłącznie zmarły rodzic korzystał z zasady zrównania okresów ubezpieczenia, zatrudnienia lub prowadzenia działalności na własny rachunek, przewidzianej w art. 72 [tego rozporządzenia], tak że w rezultacie art. 56a [ust. 1 skoordynowanych przepisów] wyklucza po stronie pozostałego przy życiu rodzica, niezależnie od jego obywatelstwa, pod warunkiem że jest obywatelem państwa członkowskiego lub pod warunkiem że jest objęty zakresem podmiotowym [tego rozporządzenia] i świadczył pracę w innym państwie Unii Europejskiej w trakcie dwunastomiesięcznego okresu określonego w art. 56a [ust. 1 skoordynowanych przepisów], możliwość przedstawienia dowodu na to, że spełnia przesłankę, zgodnie z którą jako osoba uprawniona do świadczenia w rozumieniu art. 51 [ust.] 3 pkt 1 [tej samej ustawy] mógłby ubiegać się o sześć miesięcznych zryczałtowanych zasiłków w trakcie 12 miesięcy poprzedzających zgon, podczas gdy pozostały przy życiu rodzic, czy to obywatel belgijski, czy obywatel innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, który pracował wyłącznie w Belgii przez okres dwunastu miesięcy, o którym mowa w art. 56a [ust. 1 skoordynowanych przepisów] – w odpowiednich przypadkach, ponieważ nigdy nie opuszczał belgijskiego terytorium – byłby uprawniony do przedstawienia takiego dowodu?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

26 W pytaniu tym sąd odsyłający pyta w istocie, czy art. 72, art. 78 ust. 2 lit. b) i art. 79 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 należy interpretować w ten sposób, że w ramach sumowania okresów ubezpieczenia i zatrudnienia niezbędnych dla nabycia w państwie członkowskim prawa do świadczenia dla sierot pozwalają one wyłącznie na uwzględnienie okresów ukończonych jedynie przez zmarłego rodzica w innym państwie członkowskim, z wyłączeniem okresów ukończonych przez rodzica, który pozostał przy życiu. Jeśli tak miałoby być, sąd ten pyta, czy te przepisy rozporządzenia nr 1408/71 są zgodne z ogólną zasadą równego traktowania i niedyskryminacji.

W przedmiocie zastosowania rozporządzenia nr 1408/71

27 Na wstępie należy sprecyzować, że wbrew twierdzeniu rządu belgijskiego zaprezentowanemu w uwagach na piśmie uprawnieni, których jeden z rodziców umrze, tak jak G. Descampe, nie mogą być pozbawieni prawa powołania się na zastosowanie rozporządzenia nr 1408/71 w oparciu o uzasadnienie, że z powodu, iż w chwili śmierci rodzic ten nie był już ubezpieczony w żadnym z działów zabezpieczenia społecznego, o których mowa w art. 4 ust. 1 tego rozporządzenia, utracił on status „pracownika" w rozumieniu art. 1 lit. a) tego rozporządzenia.

28 Zgodnie z art. 2 rozporządzenia nr 1408/71, który określa podmiotowy zakres zastosowania tego rozporządzenia, rozporządzenie to stosuje się bowiem do osób pozostałych przy życiu po śmierci pracowników, którzy podlegali systemowi zabezpieczenia społecznego jednego lub kilku państw członkowskich w rozumieniu art. 4 ust. 1 tego samego rozporządzenia (zob. podobnie wyroki: z dnia 16 marca 1978 r. w sprawie 115/77 Laumann, Rec. s. 805, pkt 5; z dnia 25 czerwca 1997 r. w sprawie C-131/96 Mora Romero, Rec. s. I-3659, pkt 21).

29 Tymczasem w postępowaniu głównym bezsporne jest, że w latach 1968–2002 G. Descampe, który wykonywał działalność zawodową zarówno w Belgii, jak i we Francji, przynależał do systemów zabezpieczenia społecznego dwóch państw członkowskich. W związku z tym z akt sprawy przedstawionych Trybunałowi wynika, że jeśli G. Descampe nie zmarłby na krótko przed osiągnięciem wieku emerytalnego, nabyłby, w szczególności, prawo do emerytury w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 1408/71, w każdym z tych państw członkowskich.

30 W każdym razie bezsporne jest, że – zarówno przed, jak i po śmierci G. Descampe'a, P. Dumont de Chassart, która ubiega się o przyznanie świadczenia dla sierot w postępowaniu głównym, była ubezpieczona w systemie zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego w rozumieniu art. 4 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71, tak że ma ona status „pracownika" w rozumieniu art. 1 lit. a) tego rozporządzenia i że, w związku z tym, jest ona objęta zakresem zastosowania tego rozporządzenia zgodnie z jego art. 2.

31 Należy zatem stwierdzić, że sytuacja, taka jak w postępowaniu głównym, jest objęta podmiotowym zakresem zastosowania rozporządzenia nr 1408/71.

W przedmiocie interpretacji art. 72, art. 78 ust. 2 lit. b) i art. 79 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia nr 1408/71

32 Jeżeli chodzi o prawo do świadczeń dla sierot, to należy przypomnieć, że zasady ustanowione w art. 78 rozporządzenia nr 1408/71 mają na celu określenie państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo reguluje przyznawanie tych świadczeń, które co do zasady są przyznawane zgodnie z ustawodawstwem tylko tego państwa członkowskiego. Z art. 78 ust. 2 lit. b) ppkt (i) wynika, że jeżeli zmarły pracownik podlegał ustawodawstwom kilku państw członkowskich, świadczenia te są przyznawane w oparciu o ustawodawstwo tego państwa członkowskiego, na którego terytorium zamieszkuje sierota po zmarłym pracowniku. Państwo członkowskie miejsca zamieszkania ma zatem wyłączną właściwość do przyznania rozpatrywanych świadczeń (zob. w szczególności wyroki: z dnia 27 lutego 1997 r. w sprawie C-59/95 Bastos Moriana i in., Rec. s. I-1071, pkt 15, 18; z dnia 20 października 2011 r. w sprawie C-225/10 Pérez García i in., Zb.Orz. s. I-10111, pkt 39).

33 Zgodnie z art. 79 ust. 1 akapit pierwszy rozporządzenia nr 1408/71 właściwe państwo członkowskie udziela świadczeń zgodnie ze swoim ustawodawstwem krajowym, tak jak gdyby zmarły pracownik podlegał wyłącznie temu ustawodawstwu.

34 Rząd belgijski podnosi, że te przepisy rozporządzenia nr 1408/71 umożliwiają uwzględnienie w ramach sumowania okresów ubezpieczenia i zatrudnienia niezbędnych dla nabycia prawa do świadczenia dla sierot wyłącznie okresów ukończonych przez zmarłego rodzica, o ile rodzic ten uzbierał już pewien okres ubezpieczenia lub zatrudnienia w państwie członkowskim, do którego wystąpiono z wnioskiem o przyznanie świadczenia. Z tego wynika, w jego mniemaniu, że w postępowaniu głównym okres ubezpieczenia i zatrudnienia ukończony przez P. Dumont de Chassart we Francji w roku poprzedzającym zgon jej męża nie może zostać uwzględniony na potrzeby nabycia prawa do świadczenia dla sierot przewidzianego przez ustawodawstwo belgijskie.

35 W tej kwestii należy zauważyć, że co prawda art. 78 rozporządzenia nr 1408/71 reguluje, zgodnie z brzmieniem ust. 2 lit. a) i ust. 2 lit. b) akapit pierwszy, jedynie prawo do świadczeń „sierot po zmarłym pracowniku". Jak orzekł już Trybunał, przepis ten nie stosuje się zatem do dzieci, które zostały sierotami w wyniku zgonu rodzica niemającego statusu pracownika (wyrok z dnia 14 marca 1989 r. w sprawie 1/88 Baldi, Rec. s. 667, pkt 15).

36 Prawidłowe jest również stwierdzenie, iż jeżeli chodzi o wypłatę świadczeń, art. 79 ust. 1 akapit pierwszy rozporządzenia nr 1408/71, zgodnie z brzmieniem jego ust. 1 akapit pierwszy, dotyczy jedynie sytuacji „zmarłego".

37 Jednakowoż należy przypomnieć, że, jak wynika z pkt 32 i 33 niniejszego wyroku, art. 78 ust. 2 i art. 79 ust. 1 akapit pierwszy rozporządzenia nr 1408/71 ograniczają się do określenia „normy kolizyjnej", której przedmiotem jest wyłącznie określenie w przypadku sierot, których zmarły rodzic miał status pracownika, mającego zastosowanie ustawodawstwa oraz instytucji odpowiedzialnej za wypłatę świadczenia, którego dotyczą.

38 Przepisy te mają zatem na celu nie tylko uniknięcie jednoczesnego zastosowania kilku krajowych ustawodawstw i mogących z tego wyniknąć komplikacji, ale również zapobieżenie pozbawieniu osób objętych podmiotowym zakresem tego rozporządzenia ochrony w dziedzinie zabezpieczenia społecznego w braku ustawodawstwa, jakie by miało do nich zastosowanie (zob. analogicznie wyrok z dnia 11 czerwca 1998 r. w sprawie C-275/96 Kuusijärvi, Rec. s. I-3419, pkt 28).

39 Przepisy te, jako takie, nie mają jednak na celu ustanowienia warunków, od których zależy istnienie prawa do świadczenia dla sierot. Ustalenie tych warunków należy co do zasady do ustawodawstwa każdego z państw członkowskich (zob. podobnie wyrok z dnia 7 czerwca 2012 r. w sprawie C-106/11 Bakker, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).

40 Rozporządzenie nr 1408/71 nie wprowadza bowiem wspólnego systemu zabezpieczenia społecznego, lecz pozostawia odrębne systemy krajowe i ma na celu jedynie zapewnienie ich koordynacji. Pozwala ono zatem na dalsze istnienie odrębnych systemów krajowych, z których wynikają odrębne wierzytelności względem różnych instytucji krajowych, przeciwko którym uprawnionemu przysługują bezpośrednie roszczenia na podstawie bądź jedynie prawa krajowego, bądź prawa krajowego uzupełnionego w razie konieczności prawem Unii (wyrok z dnia 3 kwietnia 2008 r. w sprawie C-331/06 Chuck, Zb.Orz. s. I-1957, pkt 27).

41 Wobec braku harmonizacji na poziomie Unii Europejskiej każde państwo członkowskie nadal ma uprawnienia do określania w swoim ustawodawstwie, z poszanowaniem prawa Unii, warunków przyznawania świadczeń z systemu zabezpieczenia społecznego (zob. podobnie w szczególności wyroki: z dnia 14 października 2010 r. w sprawie C-345/09 van Delft i in., Zb.Orz. s. I-9879, pkt 84, 99; a także z dnia 30 czerwca 2011 r. w sprawie C-388/09 da Silva Martins, Zb.Orz. s. I-5737, pkt 71 i przytoczone tam orzecznictwo).

42 Z tego wynika, że w ramach art. 78 ust. 2 i art. 79 ust. 1 akapit pierwszy rozporządzenia nr 1408/71 status „zmarłego pracownika" stanowi jedynie łącznik określający, z jednej strony, możliwość zastosowania tych przepisów, a z drugiej strony, wraz z miejscem zamieszkania, właściwe ustawodawstwo krajowe.

43 W niniejszej sprawie bezsporne jest, że łącznik określony w art. 78 ust. 2 lit. b) ppkt (i) rozporządzenia nr 1408/71 prowadzi do zastosowania ustawodawstwa belgijskiego, mianowicie art. 56a ust. 1 skoordynowanych przepisów. Zgodnie z art. 79 ust. 1 akapit pierwszy rozporządzenia nr 1408/71 do właściwych władz belgijskich należy wypłata przedmiotowych świadczeń zgodnie z ustawodawstwem belgijskim, tak jakby G. Descampe podlegał tylko temu ustawodawstwu.

44 Gdy zgodnie z tymi przepisami ustawodawstwo belgijskie zostało, w pierwszej kolejności, określone jako ustawodawstwo mające zastosowanie dla przyznawania świadczeń dla sierot, a władze belgijskie zostały ponadto określone jako właściwe na potrzeby wypłaty świadczeń, istnienie, w drugiej kolejności, prawa do świadczeń dla sierot zależy, zgodnie z orzecznictwem przywołanym w pkt 39–41 niniejszego wyroku, od wskazanego w ten sposób ustawodawstwa belgijskiego, mianowicie art. 56a skoordynowanych przepisów.

45 Tymczasem w kwestii tej bezsporne jest, że ten przepis prawa krajowego pozwala na uwzględnienie na potrzeby ustalenia istnienia prawa do świadczeń dla sierot okresów ubezpieczenia i zatrudnienia tak zmarłego rodzica, jak i rodzica pozostałego przy życiu.

46 W tej sytuacji, zgodnie z zasadą ustanowioną w art. 79 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia nr 1408/71, dla ustalenia istnienia w postępowaniu głównym prawa do świadczeń dla sierot, właściwe instytucje belgijskie muszą uwzględnić, zgodnie z zasadą sumowania okresów ubezpieczenia i zatrudnienia ustanowioną w art. 72 tego samego rozporządzenia, do którego odsyła art. 79 ust. 1 akapit drugi lit. a), okresy ubezpieczenia i zatrudnienia ukończone w innym państwie członkowskim przez pozostałego przy życiu rodzica.

47 Przepis ten, który dokonuje merytorycznego złagodzenia mającego zastosowanie ustawodawstwa krajowego, przewidując, na korzyść sieroty po zmarłym pracowniku zasadę sumowania okresów ubezpieczenia i zatrudnienia, nie zawiera bowiem żadnego ograniczenia podmiotowego zakresu zastosowania tego ustawodawstwa krajowego. Zresztą należy stwierdzić, że przepis ten nie zawiera żadnego odwołania do pojęcia „zmarłego pracownika".

48 Rząd belgijski twierdzi natomiast, że uwzględnienie przez właściwe instytucje belgijskie, na potrzeby ich sumowania, okresów działalności zawodowej ukończonych w innym państwie członkowskim wymaga, aby w okresie referencyjnym minimalna działalność była wykonywana w Belgii. Artykuł 79 rozporządzenia nr 1408/71 nie może być jego zdaniem interpretowany w ten sposób, że zobowiązuje on te instytucje do uwzględnienia działalności wykonywanej przez P. Dumont de Chassart we Francji, gdyby działalność ta umożliwiała uzupełnienie okresu ubezpieczenia i zatrudnienia ukończonego w Belgii. W niniejszej sprawie ani G. Descampe, ani P. Dumont de Chassart nie mogą jednakże, w przekonaniu tego rządu, powoływać się na ukończenie tego okresu w Belgii podczas roku poprzedzającego zgon G. Descampe'a.

49 Wykładnia ta nie może zostać zaakceptowana.

50 Trybunał orzekł już w pkt 44 wyroku z dnia 15 grudnia 2011 r. w sprawie C-257/10 Bergström, Zb.Orz. s. I-13227, że państwo członkowskie właściwe dla przyznania świadczenia rodzinnego nie może wymagać, by w celu jego przyznania oprócz okresu ubezpieczenia i zatrudnienia ukończonych w innym państwie ukończony został inny okres ubezpieczenia na jego terytorium.

51 Zarówno brzmienie art. 72 rozporządzenia nr 1408/71, jak i brzmienie części A pkt 7 załącznika VI do tego rozporządzenia, który dotyczy świadczeń dla sierot w Belgii, są jednoznaczne. Pierwszy z tych przepisów wymaga mianowicie uwzględnienia w ramach sumowania „okresów ubezpieczenia, zatrudnienia lub prowadzenia działalności na własny rachunek ukończonych na terytorium innych państw członkowskich", tak jak gdyby chodziło o okresy ukończone z uwzględnieniem ustawodawstwa właściwej instytucji, podczas gdy zgodnie z drugim na potrzeby przyznania świadczenia dla sierot „uwzględnia się" okresy ubezpieczenia lub zatrudnienia ukończone zgodnie z ustawodawstwem innego państwa członkowskiego (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Bergström, pkt 41).

52 Ponadto należy przypomnieć, że rozporządzenie nr 1408/71 zostało wydane na podstawie art. 51 traktatu EWG (następnie art. 51 traktatu WE, następnie, po zmianie, art. 42 WE, następnie, po zmianie, art. 48 TFUE), który upoważnia Radę Unii Europejskiej do przyjmowania w dziedzinie zabezpieczenia społecznego środków niezbędnych do ustanowienia swobodnego przepływu pracowników, ustanawiając między innymi w tym celu system umożliwiający pracownikom migrującym oraz uprawnionym osobom zaliczenie „wszystkich okresów" uwzględnianych w prawie poszczególnych państw w celu nabycia i zachowania prawa do świadczeń oraz naliczenia wysokości świadczeń (ww. wyrok w sprawie Bergström, pkt 42).

53 Wykładnia ta jest również zgodna z celem realizowanym przez art. 48 TFUE, w świetle którego należy interpretować przepisy rozporządzenia nr 1408/71, jakim jest udział w ustanawianiu możliwie najszerszej swobody przepływu pracowników migrujących (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie da Silva Martins, pkt 70; a także wyrok z dnia 12 czerwca 2012 r. w sprawach połączonych C-611/10 i C-612/10 Hudzinski i Wawrzyniak, pkt 53; podobnie ww. wyrok w sprawie Bergström, pkt 43).

54 Otóż art. 45–48 TFUE, podobnie jak rozporządzenie nr 1408/71, wydane celem ich wdrożenia, mają w szczególności na celu uniknięcie sytuacji, gdy pracownik, który skorzystał z prawa do swobodnego przemieszczania się, jest traktowany, bez obiektywnego uzasadnienia, w sposób bardziej niekorzystny niż pracownik, którego cała kariera zawodowa przebiegała tylko w jednym państwie członkowskim (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie da Silva Martins, pkt 76; w sprawach połączonych Hudzinski i Wawrzyniak, pkt 80).

55 Tymczasem w niniejszej sprawie brak uwzględnienia przez państwo członkowskie, na potrzeby ustalenia istnienia prawa do świadczenia dla sierot, okresów ubezpieczenia i zatrudnienia ukończonych w innym państwie członkowskim przez pracownika, będącego obywatelem tego państwa, pozostałym przy życiu rodzicem dziecka zmarłego pracownika, może postawić pracownika w mniej korzystnej sytuacji z tego tylko powodu, że skorzystał on z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się, zagwarantowanego przez art. 45 TFUE i, w konsekwencji, mógłby zniechęcić go do powrotu do państwa członkowskiego jego pochodzenia po śmierci małżonka, wykonując przysługujące mu prawo do swobodnego przemieszczania się na podstawie tego samego przepisu, bądź art. 21 TFUE.

56 Żaden z argumentów przedstawionych przez rząd belgijski nie jest w stanie podważyć tej interpretacji.

57 Przede wszystkim art. 15 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 574/72, zmienionego i zaktualizowanego rozporządzeniem nr 118/97, na którym rząd ten oparł się w swoich uwagach na piśmie, dotyczy wyraźnie – zgodnie z brzmieniem swojego akapitu pierwszego – jedynie świadczeń na wypadek choroby lub macierzyństwa, z tytułu inwalidztwa, starości lub śmierci (emerytury i renty) oraz na wypadek bezrobocia. Przepis ten nie dotyczy natomiast świadczeń rodzinnych, takich jak świadczenia dla sierot w postępowaniu głównym.

58 Ponadto ww. wyrok w sprawie Pérez García i in., przywołany przez ten rząd na rozprawie, jest pozbawiony znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, ponieważ nie dotyczy on sumowania okresów ubezpieczenia i zatrudnienia w rozumieniu art. 72 i art. 79 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia nr 1408/71.

59 W końcu, jeżeli chodzi o wyroki: z dnia 24 kwietnia 1980 r. w sprawie 110/79 Coonan, Rec. s. 1445, pkt 13 i z dnia 27 stycznia 1981 r. w sprawie 70/80 Vigier, Rec. s. 229, pkt 19, 20, również przywołane na rozprawie, prawdą jest, iż Trybunał orzekł w tych wyrokach, że gdy ustawodawstwo krajowe uzależnia przynależność do systemu zabezpieczenia społecznego od warunku wcześniejszej przynależności do krajowego systemu zabezpieczenia społecznego, rozporządzenie nr 1408/71 nie zobowiązuje państw członkowskich do zrównania okresów ubezpieczenia ukończonych w tym innym państwie członkowskim z okresami, które powinny były zostać uprzednio ukończone na terytorium krajowym, wystarczy stwierdzić, iż niniejsza sprawa nie dotyczy przynależności do systemu zabezpieczenia społecznego, ponieważ P. Dumont de Chassart należała do belgijskiego systemu zabezpieczenia społecznego pracowników najemnych.

60 Z tego wynika, że w sprawie takiej jak w postępowaniu głównym art. 72, art. 79 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 nie stoją na przeszkodzie uwzględnianiu okresów ubezpieczenia i zatrudnienia ukończonych w innym państwie członkowskim przez pozostałego przy życiu rodzica dziecka zmarłego pracownika i, wręcz przeciwnie, wymagają ich uwzględnienia, jeżeli ustawodawstwo właściwego państwa członkowskiego przewiduje, że nie jedynie zmarły rodzic, lecz również rodzic pozostały przy życiu, o ile mają oni status pracowników, może uzasadnić nabycie prawa do świadczenia dla sierot.

61 W tych okolicznościach nie jest konieczne badanie, czy te przepisy rozporządzenia nr 1408/71 są zgodne z zasadą równego traktowania i niedyskryminacji.

62 Biorąc pod uwagę całokształt powyższych rozważań, na przedstawione pytanie należy odpowiedzieć, że art. 72, art. 78 ust. 2 lit. b) i art. 79 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 należy interpretować w ten sposób, że jeżeli ustawodawstwo krajowe przewiduje, że zarówno zmarły rodzic, jak i rodzic pozostały przy życiu, o ile mają oni status pracowników, mogą uzasadnić nabycie prawa do świadczenia dla sierot, przepisy te wymagają, aby okresy ubezpieczenia i zatrudnienia, ukończone w innym państwie członkowskim przez rodzica pozostałego przy życiu, były uwzględniane na potrzeby sumowania okresów niezbędnych dla nabycia prawa do świadczenia w pierwszym z tych państw członkowskich. Nie ma w tej kwestii znaczenia, że rodzic pozostały przy życiu nie mógłby powołać się na żaden okres ubezpieczenia, ani zatrudnienia w tym państwie członkowskim w okresie referencyjnym, określonym przez to uregulowanie krajowe dla nabycia tego prawa.

W przedmiocie kosztów

63 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 72, art. 78 ust. 2 lit. b) i art. 79 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, w brzmieniu zmienionym i zaktualizowanym rozporządzeniem Rady (WE) nr 118/97 z dnia 2 grudnia 1996 r., zmienionym rozporządzeniem Rady (WE) nr 1399/1999 z dnia 29 kwietnia 1999 r. należy interpretować w ten sposób, że jeżeli ustawodawstwo krajowe przewiduje, że zarówno zmarły rodzic, jak i rodzic pozostały przy życiu, o ile mają oni status pracowników, mogą uzasadnić nabycie prawa do świadczenia dla sierot, to przepisy te wymagają, aby okresy ubezpieczenia i zatrudnienia, ukończone w innym państwie członkowskim przez rodzica pozostałego przy życiu, były uwzględniane na potrzeby sumowania okresów niezbędnych dla nabycia prawa do świadczenia

w pierwszym z tych państw członkowskich. Nie ma w tej kwestii znaczenia, że rodzic pozostały przy życiu nie mógłby powołać się na żaden okres ubezpieczenia, ani zatrudnienia w tym państwie członkowskim w okresie referencyjnym, określonym przez to uregulowanie krajowe dla nabycia tego prawa.

Podpisy